

Ύγεια – άρρώστια

Διαταραχή – σύμπτωμα – βλάβη

Κάθε λόγος με αντικείμενο την ιατρική άρθρώνεται γύρω από αυτό το πλέγμα όρων· ό καθένας τους καθορίζει τους άλλους, και αυτό πάντα στο έσωτερικό δομών (π.χ. Νοσοκομείο, Νοσολογία) ή πρακτικών (π.χ. κάθε θεραπευτική χειρωναμία). Οί σχεσεις τους με τον καιρό μετατοπίζονται και τά λογικά σχήματα, στο έσωτερικό των όποιων άποκτούν σημασία, αλλάζουν. Για παράδειγμα, μιά τέτοια διαδικασία μετατοπίσεων (πού ή κατανόσή της γίνεται δυνατή χάρη στή δουλειά του Foucault¹) μπορούμε νά παρατηρήσουμε στο χρονικό διάστημα μιάς 50ετίας, πριν και μετά τή Γαλλική Έπανάσταση: μιά ιατρική των άσθενειών παραχωρεί τή θέση της σέ μιά ιατρική τής παθολογικής ζωής· ή ιατρική, βασισμένη στήν άυτονομία ζωής και ύπαρξης των άσθενειών, εκφράσεων του κακού και ταξινομημένων σέ ποικιλίες και είδη κατά τά βοτανολογικά πρότυπα, μετασχηματίζεται έτσι ώστε νά έπιτρέπει τή διατύπωση θετικών φράσεων με αντικείμενο τό ανθρώπινο σώμα και τήν παθολογία του. Πρόκειται για τήν πιο σημαντική έπιστημολογική μετατόπιση στήν ιστορία τής ιατρικής· σ' αυτήν άνιχνεύονται οί καταβολές τής σύγχρονης ιατρικής έμπειρίας και εκεί πιθανότατα έντοπίζεται τό τέλος τής προ-έπιστημονικής και ή άρχή τής έπιστημονικής περιόδου τής ιατρικής.

Ίσως δέν άποδειχθούν λιγότερο σημαδιακά για τήν ιατρική κι αυτά τά τελευταία χρόνια: στίς Η.Π.Α. καταλαμβάνονται νοσοκομεία και ύπάγονται σέ κοινοτικό έλεγχο· στή Γαλλία έμφανίζονται περιοδικά σάν τό Tankonalasanté² με φιλοδοξίες ίδιες με έκείνες των ριζοσπαστικών κοινωνικών ομάδων (π.χ. Survivre)³· στή Μ. Βρετανία ή δουλειά του Balint κλονίζει τήν παραδοσιακή αντίληψη για τή σχέση διαταραχής – συμπτώματος, γλώσσας – σώματος⁴, κι ή δουλειά των Σάς και Laing τή σχέση κανονικού – παθολογικού.^{5,6} Έτσι, από τήν παραδοσιακή άριστερή κριτική άπέναντι στήν παροχή ιατρικής περίθαλψης (πού έβλεπε τήν ύγεια σάν τό έσχατο αγαθό του έργάτη πού διακυβεύεται σέ έσωτερικό του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής) και τίς έναλλακτικές προτάσεις για κοινωνική πολιτική πού συνόδευαν τά έκλογικά προγράμματα των άριστερών κομμάτων, φτάνουμε σέ μιά συνολική άμφισβήτηση τής έμβέλειας τής ιατρικής, των έχέγγυων του θεωρητικού της corpus, τής σούδετερότητας τής γλώσσας της (άμφισβήτηση ποικίλων άποχρώσεων βεβαίως: από τόν 'Ιλιτς' ως τόν Τζάρβις⁸).

Όλα αυτά συνιστούν μιά διπλή κίνηση: αντικείμενου (ιατρική) – θεωρητικού όπλισμού (λόγος με αντικείμενο τήν ιατρική). Κίνηση πού δέν είναι και πολύ πρόσφατη, αλλά πού μόνο οί άπόηχοί της φτάνουν ως τή χώρα μας. Μέ τό άφιέρωμα αυτού του τεύχους (και τήν ύπόσχεση των άρθρων πού θά ακολουθήσουν) τό περιοδικό φιλοδοξεί νά συμβάλει, έστω και καθυστερημένα, στήν κάλυψη αυτού του κενού. Πρόκειται για προσεγγίσεις (ποικίλης κατεύθυνσης και μεθοδολογίας) πάνω στήν περίθαλψη και τήν ιατρική, για άναπτύξεις όχι άναγκαστικά τό ίδιο πλήρεις ή ώριμες: στα δύο πρώτα άρθρα έπιχειρείται ή καταγραφή τής αντιφατικότητας και των χασμάτων τής κοινωνικής πρόνοιας στήν Έλλάδα· στο πρώτο ή κατανόσή τους άναζητείται κυρίως στή γενεαλογία της. Στα δύο έπόμενα άρθρα εκτιμάται ή κρατική φροντίδα για τήν ύγεια του εργαζόμενου· στο πρώτο, με βάση τή μελέτη τής σχετικής νομοθεσίας· στο δεύτερο, με άφορμή ένα συγκεκριμένο παράδειγμα: τά εργοστάσια τής Πεσινέ. Στο έπόμενο άρθρο ή παροχή ιατρικής περίθαλψης έξετάζεται σάν έμπόρευμα, σέ μιά προσπάθεια νά έξαντληθεί ή περιγραφή της με όρους κλασικής μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας. Στο τελευταίο άρθρο άνιχνεύεται ή συμβολή ενός τομέα τής ιατρικής (ψυχροαφρμικολογία) στον καθορισμό τής ταυτότητας μιάς ύποκουλτούρας (τής καταναλώσης κάνναβης).

Τό θέμα βέβαια παραμένει άνοιχτό. Η άναζήτηση τέτοιων μετατοπίσεων και ή άνάδειξη του πλέγματος σχέσεων πού τίς έπιτρέπει συνεχίζεται. Δέν πρόκειται μόνο για μιά όλο και πιο πιστή άναπαράσταση ενός γίγνεσθαι αλλά και για τήν κατοχύρωση των μέσων πού θά μάς έπιτρέπουν νά παρεμβαίνουμε σ' αυτό με σταθερά μειούμενη άνασφάλεια.

1. Foucault, M., *Naissance de la clinique*. P.U.F. (Gallien).

2. *Tankonalasanté*. FM / Petite Collection Maspero. Paris 1975.

3. (Άυτό)-Κριτική τής Έπιστήμης (σύλλογή κειμένων από τους Ζέν-Μαρκ Λεβν-Λεμπλόν και 'Αλαίν Ζυμπερ). Βέγγος, 'Αθήνα 1973.

4. Balint M., *Le medecin, son malade et la maladie*. Petite Bibliothèque Payot.

5. Σάς, Τ.Σ., *Ό μύθος τής ψυχικής άρρώστιας*. Κασόλον, 'Αθήνα 1976.

6. Λαίνγκ, Ρ.Ν., *Ό διχασμένος έαυτός*. Καστανιώτης, 'Αθήνα 1976.

7. Illich, I., *Limits to medicine*. Peugin 1976.

8. Τζάρβις, Τ., *Έργάτης και νεύρωση*. Στοχαστής, 'Αθήνα 1978.